

Përfshirja e perspektivës gjinore

Udhëzues për Grantmarrësit

Një projekt i Agjencisë Zvicerane SDC

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Agjencia Zvicerane për Zhvillim
dhe Bashkëpunim SDC

ZBATUAR NGA

FONDACIONI SHOQËRIA
E HAPUR PËR SHQIPËRINË

PARTNERËT SHQIPËRI
PËR NDRYSHIM DHE ZHVILLIM

Co-PLAN
CENTRUM PËR PLANIMIN E PLANIMIT
DHE PËR SHQIPËRI

Përmbajtja

I.	Hyrje	2
II.	Qëllimi	3
III.	Si të përfshijmë perspektivën gjinore në projekte?	3
	Pyetje udhëzuese për përfshirjen e çështjeve gjinore në zbatimin e projektit	5
	Pyetje udhëzuese për përfshirjen e çështjeve gjinore në monitorimin dhe raportimin e projektit.....	7
IV.	Fjalorth	8
V.	Korniza politike dhe ligjore e barazisë gjinore.....	10
VI.	Referenca	11

I. Hyrje

LevizAlbania synon të forcojë demokracinë vendore dhe të rrisë cilësinë e qeverisjes vendore përmes angazhimit të organizatave të shoqërisë civile, grupeve informale dhe individëve.

LevizAlbania është një projekt i Agjencisë Zvicerane për Bashkëpunim dhe Zhvillim, i zbatuar nga një konsorcium i tre organizatave shqiptare, Fondacioni Shoqëria e Hapur për Shqipërinë, Co-Plan, dhe Partnerët Shqipëri.

Në fazën e II-të të zbatimit 2019-2023, LevizAlbania do të vijojë të mbështesë aktorët e shoqërisë civile në të gjithë vendin, duke inkurajuar përfshirjen e grave dhe të rinjve, si dhe mobilizimin e komuniteteve në nivel vendor, me një qasje nga poshtë lart.

Qëllimi i përgjithshëm i Fazës së II-të të LevizAlbania është: **Popullsia shqiptare përfiton nga demokracia e përmirësuar në nivel vendor.** Për ta arritur këtë qëllim, projekti do të zbatohet krahas rezultateve:

Rezultati 1 - Aktorët e shoqërisë civile influencojnë përcaktimin e përparësive vendore, vendimmarrjen dhe efikasitetin e ofrimit të shërbimeve nga autoritetet vendore.

Rezultati 2 - Aktorët e shoqërisë civile angazhohen në veprime strategjike/të përbashkëta për të adresuar sfidat strukturore/sistemike, lidhur me qeverisjen e mirë në nivel vendor.

Ndërhyrjet e LevizAlbania për përmirësimin e demokracisë vendore gjatë fazës së II-të do të përqendrohen në:

- **Pjesëmarrje kuptimplotë dhe të përmirësuar të qytetarëve në proceset vendimmarrëse vendore;**
- **Qeveri vendore llogaridhënëse dhe transparente**
- **Përmirësime në ofrimin e shërbimeve publike nga NJQV-të, si rezultat i kërkesës së përmirësuar nga komunitetet.**

LevizAlbania e konsideron *barazinë gjinore* si një komponent thelbësor për arritjen e avancimit të qëndrueshëm të angazhimit qytetar dhe përmirësimin e demokracisë në nivelin vendor në kuadrin e fazës së II-të. Në këtë kuptim, LevizAlbania ka adoptuar *Politikën e Përfshirjes Gjinore (2019)*, e cila prezanton karakteristikat kryesore të kësaj qasje. LevizAlbania kërkon që përfituesit e saj (OJF, grupet informale dhe individët) të marrin në konsideratë dhe të përfshijnë përkatësinë gjinore në hartimin, zbatimin dhe monitorimin e projekteve të tyre. Politika e përfshirjes gjinore e LA-së synon të sigurojë integrimin gjinor në të gjitha aktivitetet e mbështetura nga LA. Si e tillë, kjo politikë udhëzon të gjithë stafin dhe përfituesit e LA.

LA është e përkushtuar të promovojë barazinë gjinore përmes procesit të dhënies së granteve dhe të inkurajojë përfituesit që të mendojnë, kuptojnë, analizojnë dhe përfshijnë një perspektivë gjinore në hartimin, zbatimin, monitorimin dhe raportimin e projekteve të tyre.

Përfshirja e një perspektive gjinore tejkalon qëllimin e LA. Përmes këtij *udhëzuesi* përfituesit e granteve kanë mundësinë që të sjellin projekte dhe nisma që i përgjigjen më së miri nevojave dhe mundësive të ndryshme të burrave dhe grave, djemve dhe vajzave.

Ky *udhëzues* vjen si një mjet i dobishëm për të zbatuar *Politikën e Përfshirjes Gjinore* të LA, të miratuar në dhjetor 2019.

II. Qëllimi

Udhëzuesi i LA për përfshirjen gjinore synon të promovojë barazinë gjinore përgjatë hartimit, zbatimit, monitorimit dhe raportimit të projekteve të përfituesit e granteve të LA.

Ky *udhëzues* ndihmon përfituesit e granteve të LA që të përfshijnë në mënyrë të efektshme perspektivën gjinore duke përdorur një lente gjinore kur analizojnë, planifikojnë dhe marrin vendime për politika dhe shërbime në fusha të ndryshme zhvillimi, përtej atyre sociale, dhe të paraqesin rregullime të përgjigjshme gjinore në politika, shërbime dhe veprime të tilla. *Udhëzuesi* lehtëson përfshirjen e një perspektive gjinore në aksionet vendore, dhe shkalla e përfshirjes gjinore mund të përcaktojë përgjegjësinë gjinore të vendimmarrjes vendore.

Qëllimi i këtij *udhëzuesi* është që t'i drejtojë përfituesit e granteve të përfshijnë gjininë në fazat e hartimit, zbatimit, monitorimit dhe raportimit të projektit. LA kërkon që të gjithë aplikantët për grante të LA të ndjekin këtë *udhëzues*, të përfshijnë një perspektivë gjinore në propozimin e tyre dhe të sigurojnë që një perspektivë gjinore të përfshihet edhe në zbatimin e projektit.

III. Si të përfshijmë perspektivën gjinore në projekte?

Çfarë është përkatësia gjinore (gjinia)?

Përkatësia gjinore i referohet roleve dhe përgjegjësi të ndërtuara nga shoqëria të lidhura me faktin e të qenit burrë apo grua dhe të marrëdhënieve ndërmjet grave e burrave, vajzave e djemve.

Çfarë është perspektiva gjinore?

Është perspektiva që merr parasysh dallimet me bazë gjinore kur përjetojmë një dukuri, politikë ose proces shoqëror. Përfshirja e perspektivës gjinore është procesi i vlerësimit të ndikimit që ka mbi gratë dhe burrat çdo veprim i planifikuar, duke përfshirë legjislacionin, politikat ose programet, në të gjitha fushat dhe në të gjithë nivelet. Aplikimi i perspektivës gjinore në politikat publike nënkupton si mund ti bëjmë ato më mirë, më të përgjigjshme për gratë e burrat, vajzat e djemtë.

Çfarë do të thotë të përfshirje (integrim) gjinore?

Përfshirja gjinore nënkupton integrimin e perspektivës së barazisë gjinore në të gjitha fazat dhe nivelet e politikave, programeve dhe projekteve. Gratë dhe burrat kanë nevojë të ndryshme dhe mundësi të ndryshme, ndaj dhe politikat, programet dhe projektet duhet tu përgjigjen me mënyra të ndryshme.

Qëllimi i përfshirjes gjinore është që të merren parasysh këto dallime gjatë hartimit, zbatimit dhe vlerësimit të politikave, programeve dhe projekteve, në mënyrë që gratë dhe burrat të përfitojnë në mënyrë të barabartë. Përfshirja (integrimi) gjinore synon të reduktojë pabarazitë gjinore, dhe është një mjet për të arritur barazinë gjinore në shoqëri.

Pse ka rëndësi?

Pabarazia gjinore ka kosto sociale dhe ekonomike. Në shumë raste, politikat publike janë bazuar në nevojat e grupit mbizotërues në shoqëri ose në nevojat e atyre që tradicionalisht kanë qenë vendimmarrës, kryesisht burra. Vendimet në lidhje me politikat dhe shërbimet publike, të cilat nuk marrin plotësisht parasysh nevojat dhe situatat e të gjithë grupeve përfituese mund të çojnë në zgjidhje të papërshtatshme dhe një shpërndarje jo të drejtë të fondeve publike.

Përfshirja gjinore është një qasje gjithëpërfshirëse, që synon përfshirjen e nevojave të të gjithë njerëzve. Politika publike më të mira nënkuptojnë rritjen e mirëqënies si për gratë ashtu edhe për burrat dhe krijimin e një shoqërie më të drejtë dhe të qëndrueshme.

Pyetje udhëzuese për përfshirjen e çështjeve gjinore në propozimin e projektit

Para se të hartoni një projekt propozim, hulumtoni dhe analizoni informacionin dhe të dhënat e disponueshme në lidhje me rolet dhe nevojat e grave dhe burrave. Propozimi duhet të përpiket të adresojë çdo pabarazi gjinore në mënyrë që gratë dhe burrat të mund të kenë mundësi të barabartë, të marrin pjesë në mënyrë të barabartë dhe të përfitojnë në mënyrë të barabartë nga burimet, shërbimet, forcimi i kapaciteteve dhe aktivitetet e tjera të ofruara nga projekt propozimi.

Pyetja #1: A e konsideroni këtë propozim me potencial për të përfshirë dimensionet gjinore dhe të kontribuoni në arritjen e barazisë gjinore në zonën tuaj të projektit?

**Këshillë: Një projekt mund të duket se nuk ka asnjë lidhje me përkatësinë gjinore, megjithatë nëse e analizoni me kujdes, do të ketë. Për shembull, një projekt që synon të bëjë presion në bashki për të përmirësuar shërbimin e furnizimit me ujë mund, nga pamja e jashtme, të mos ketë ndonjë dimension gjinor. Sidoqoftë, gratë në fakt janë më shumë të prekura nga shërbimi i furnizimit me ujë me cilësi të ulët. Gratë ka shumë të ngjarë të jenë përgjegjëse për gatimin dhe pastrimin dhe mungesa e ujit mund të ketë implikime të ndryshme për një burrë dhe për një grua. Nga ky këndvështrim mund të kuptojmë se ky projekt ka potencialin të ketë ndikim në dimensionin gjinor si dhe të kontribuojë shumë në arritjen e barazisë gjinore.*

Pyetja #2: A keni të dhëna të ndara sipas gjinisë, informacione dhe raporte për të analizuar dhe kuptuar rolet dhe nevojat e grave dhe burrave?

Pyetja #3: A keni mësim të nxjerra nga projektet e mëparshme mbi mënyrat efektive për të përfshirë perspektivën gjinore në formulimin e projekteve kur është e rëndësishme?

Pyetja #4: Si preken ndryshe gratë dhe vajzat, burrat dhe djemtë nga problemi që projekti juaj po kërkon të adresojë?

Pyetja #5: A ka projekti juaj ndonjë objektiv specifik gjinor? A mund të synoni një objektiv të tillë si rezultat i qëllimit të projektit tuaj?

Pyetja #6: A keni një rezultat specifik gjinor? A mund të siguron një rezultat të tillë si rrjedhojë e projektit tuaj?

Pyetja #7: A jeni konsultuar me gratë dhe burrat, mbrojtës të të drejtave gjinore, grupe të tjera për këtë projekt? Përshkruani kush është konsultuar dhe për çfarë?

**Këshillë: Siguroni pjesëmarrje të barabartë të burrave dhe grave në konsultimet tuaja (të paktën 30% të secilës gjini). Konsultimet ndihmojnë organizatat zbatuese të kuptojnë më mirë realitetet e grave, vajzave, burrave dhe djemve, jeta e të cilëve mund të ndikohet nga projekti juaj.*

Pyetja #8: A ka projekti juaj ndonjë aktivitet për të përmbushur nevojat specifike të grave dhe burrave?

**Këshillë: Për aktivitetet e forcimit të kapaciteteve, sigurohuni që të hartohen kurrikula dhe mjete trajnimi në përgjigje të nevojave të ndryshme edukuese / aftësuese që mund të ekzistojnë midis grave dhe burrave.*

Pyetja #9: A janë gratë dhe burrat grupi i synuar i këtij projekti? Përshkruani se kush është objektivi kryesor dhe pse?

Pyetja #10: A ka ndonjë tregues të performancës dhe synim specifik gjinor që do të gjurmonte rezultatet e barazisë gjinore të projektit?

**Këshillë: Numri i vendimeve të këshillit bashkiak që konsideruan një perspektivë gjinore dhe / ose adresuan një çështje gjinore.*

Pyetja #11: A keni propozuar përfaqësim të barabartë të grave dhe burrave në ekipet e menaxhimit dhe zbatimit të projektit? Po ndonjë ekspert të barazisë gjinore në ekipin tuaj?

**Këshillë: Kur të hartoni termat e referencës për stafin e projektit mbani parasysh që të përfshini konsideratat dhe kompetencat gjinore dhe / ose të inkurajoni gratë dhe vajzat që të aplikojnë.*

Pyetja #12: A përmban buxheti juaj burime të drejta dhe të barabarta gjinore dhe/ose aktivitete që ndikojnë në fuqizimin e grave?

** Këshillë: Rekrutoni një ekspert gjinor për të siguruar adresimin e çështjeve gjinore gjatë zbatimit të projektit; zhvilloni trajnime për përfshirjen gjinore; ndërmermi një analizë gjithëpërfshirëse gjinore dhe mbledhjen e të dhënave gjinore në fillim të projektit.*

Pyetja #13: A është buxheti i projektit tuaj (alokimi i burimeve) i përgjigjshëm gjinor?

** Këshillë: Shikoni përfituesit fundorë të alokimeve të buxhetit, ku shkojnë paratë? Mundohuni të siguron një ekuilibër gjinor brenda ekipit tuaj të projektit dhe brenda ekipit të ekspertëve që pritet të paguhet nga projekti. Kur nënkontrakti shërbimet përpiquni të kërkon dhe kontrakti ofruet të shërbimeve ose biznese të drejtuar nga gra dhe burra. Për shembull, një kompani shtypshkronje e drejtuar nga një grua dhe biznesi hotelierisë i drejtuar nga një burrë; një redaktore grua dhe një dizenjues burrë për fletëpalosjen tuaj; trajnime si për djem dhe vajza; intervistimin e një numri të balancuar burrash dhe grash; punësoni gazetarë gra dhe burra, etj.*

Pyetje udhëzuese për përfshirjen e çështjeve gjinore në zbatimin e projektit

Gjatë zbatimit të projektit, të gjithë përfituesit e granteve duhet të sigurojnë që gratë dhe burrat të mund të kenë qasje të barabartë në burimet dhe shërbimet e projektit, të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në aktivitetet e projektit dhe proceset e vendimmarrjes, të përfitojnë në mënyrë të barabartë nga trajnimet ose aktivitetet e tjera të ndërtimit të kapaciteteve të ofruara nga projekti, të përfitojnë në mënyrë të barabartë nga çdo investim i parashikuar nga projekti, të përfaqësohen në mënyrë të barabartë në kanalet e mediave publike dhe sociale që përdorin përfituesit e granteve.

Pyetja #14: A ka ndonjë përditësim në të dhënat aktuale, të ndara sipas gjinisë, dhe raporte të analizës që të mund të sigurojmë përpara zbatimit të projektit?

Pyetja #15: Si të sigurohemi që gratë dhe burrat të kenë mundësi të barabartë në burimet dhe shërbimet e projektit?

** Këshillë: Përfshini sesione informimi për gratë dhe burrat që të përmirësojnë aftësitë e tyre p.sh. në shërbime të reja, teknologji të reja, etj., të parashikuara nga projekti. Konsideroni kufizimet e veçanta sociale, tradicionale, ose kohore që mund të ndalojnë gratë ose burrat të përfitojnë nga burimet dhe aktivitetet e projektit, etj.*

Pyetja #16: A ka ekipi juaj i projektit njohuri dhe aftësi në lidhje me çështjet gjinore dhe integrimin gjinor?

** Këshillë: Siguroni ekspertizë gjinore brenda ekipit, ose të paktën të rekrutoni një ekspert gjinor. Siguroni që të gjithë rekrutimet e reja të ekspertëve dhe kontraktuesve të respektojnë të drejtat e njeriut dhe parimet e barazisë gjinore dhe të zbatojnë praktikatat jodiskriminuese.*

Pyetja #17: A marrin pjesë gratë dhe burrat në mënyrë të barabartë në aktivitetet ose shërbimet e projektit?

** Këshillë: Sigurohuni që grupi juaj i synuar për çdo aktivitet, të çfarëdo natyre të përbëhet nga të paktën 30% e secilës gjini. Merrni masa për të rritur pjesëmarrjen e gjinisë më pak të përfaqësuar. Për më tepër, ndërtoni partneritet të barabartë me përfaqësues gra dhe burra të autoriteteve dhe aktorëve të tjerë.*

Pyetja #18: A po mbani shënime të të dhënave të ndara sipas gjinisë gjatë zbatimit të projektit për të qenë në gjendje të raportoni si duhet?

** Këshillë: Përgatitni një format raportimi për të gjitha aktivitetet e projektit tuaj dhe përfituesit që do t'ju lejojnë të siguroni të gjitha informacionet dhe statistikat gjinore të nevojshme për raportimin e projektit, si dhe ndikimin e projektit në barazinë gjinore. Thjesht, mund të shtoni një kolonë në fletët e të dhënave tuaja për të shënuar burrë ose grua, si pjesëmarrës, kontribues ose përfitues të aktiviteteve të projektit tuaj.*

Aktiviteti i projektit	Kontribues		Pjesëmarrës		Përfitues		Të tjerë	
	Gra	Burra	Gra	Burra	Gra	Burra	Gra	Burra
1. tryezë e rumbullakët...								
2. Spot televiziv...								
3. Debat publik ...								
4. Aksion publik...								

Pyetja #19: A janë produktet e projektit tuaj jodiskriminuese dhe të ndjeshme ndaj gjinisë?

** Këshillë: Sigurohuni që produktet e projektit tuaj, siç janë programi dhe prezantimet e trajnimeve, fletëpalosjet, manualët, broshurat, udhëzuesit, mesazhet në media sociale, spotet, praktikatat, shërbimet, etj., promovojnë të drejtat e njeriut dhe parimet e barazisë gjinore. Shmangni stereotipet, shmangni gjuhën fyese dhe diskriminuese. Ju lutemi rishikoni me kujdes produktet tuaja nga një ekspert i barazisë gjinore.*

Për shembull: përdorni 'gra dhe burra' në vend të 'femra dhe meshkuj', përdorni grua sipërmarrëse, por jo 'grua biznesmene'. Shmangni paraqitjen e stereotipeve të tilla si grua shtëpiake, gruaja pastruese, nëna e gatimit, etj. Shmangni përdorimin e ngjyrës tipike, rozë për grua dhe blu për burrë; shmangni paraqitjen e grave si seksi, joracionale, të dobëta, të varura nga burrat; shmangni përdorimin e figurës dhe imazheve të stereotipizuara, p.sh. femrat seksi, gratë që gatuajnë, burrat me kostume, burra si punëtorë ndërtimi, etj.

Pyetja #20: A e përfshini gjininë në të gjitha marrëdhëniet tuaja me publikun dhe materialet e komunikimit? A promovoni materiale që lidhen me barazinë gjinore?

** Këshillë: Marrëdhëniet me publikun, komunikimi, shtrirja e mesazhit dhe avokimi janë veprimtari të rëndësishme në çdo projekt. Sigurohuni që gjinia të përfshihet në publikimet, materialet promovuese, broshurat, posterat, banderolat, materialet video / radio, foto dhe njoftimet për shtyp, postimet në media sociale, etj.*

Përdorni gjuhën e duhur dhe termat e duhur kur iu referoheni grave dhe burrave. Shmangni stereotipet dhe gjuhën fyese, përdorni imazhet e ndjeshme gjinore, intervistoni gra dhe burra, përdorni gratë dhe burrat për të dhënë një mesazh fushate, etj. Ju lutemi referojuni shembujve të mësipërm.

Pyetja #21: Si keni planifikuar të lehtësoni pjesëmarrjen e grave dhe / ose vajzave në projekt? Në cilat role?

** Këshillë: Duke marrë parasysh karakteristikat specifike gjinore në zbatimin e aktiviteteve, të tilla si: mbajtja e tryezave të synuara për gratë dhe / ose vajzat; organizimi i aktiviteteve afër vendodhjes së përfituesve dhe gjatë ditëve / orëve të caktuara të ditës për të lehtësuar pjesëmarrjen e grave; angazhimi i grave dhe burrave udhëheqës të komunitetit në role kryesore; sigurimi i kujdesit / transportit të fëmijëve gjatë veprimtarive të projektit ose lejimi i fëmijëve të ndjekin aktivitete, etj.*

Pyetje udhëzuese për përfshirjen e çështjeve gjinore në monitorimin dhe raportimin e projektit

Gjatë zbatimit të projektit, është e rëndësishme që të gjithë përfituesit e granteve të sigurojnë që gratë dhe burrat të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në monitorimin dhe vlerësimin e aktiviteteve të projektit. Të sigurojnë që të dhënat sipas gjinisë janë mbledhur në mënyrë që të gjurmohen rezultatet për të vlerësuar nëse gratë dhe burrat përfitojnë në mënyrë të barabartë nga projektit.

Pyetja #22: A keni mbledhur të dhëna të ndara sipas gjinisë për të monitoruar dhe raportuar progresin e projektit? Rezultatet për barazinë gjinore?

** Këshillë: Të dhënat e mbledhura gjatë zbatimit të projektit për të gjithë përfituesit e drejtpërdrejtë dhe jodrejtpërdrejtë të projektit, të gjitha të ndara sipas gjinisë.*

Pyetja #23: A kishin gratë dhe burrat mundësi të barabartë, a morën pjesë dhe përfituan në mënyrë të barabartë nga aktivitetet e projektit?

** Këshillë: Regjistroni të gjitha të dhënat për pjesëmarrjen e grave dhe burrave në aktivitetet e projektit. Sa gra dhe burra përfituan dhe si? Raportoni nëse aktivitetet e projektit ndikuan ndryshe gratë dhe burrat?*

Pyetja #24: A janë rezultatet e projektit tuaj të ndjeshme gjinore, dhe u ndikuan në mënyrë të barabartë gratë dhe burrat? A ka ndonjë rezultat në lidhje me barazinë gjinore? A ka ndonjë tregues, të dhënë fillestare, dhe synime që lidhen me barazinë gjinore?

** Këshillë: Raportoni rezultatet tuaja dhe përfshini kriterin gjinor për të matur rezultatet tuaja. Vini theksin në rezultatet nga të cilat gratë dhe burrat përfitojnë në mënyrë të barabartë. Përshkruani një rezultat të lidhur me gjininë. Raporti për çdo tregues gjinor të përmbushur dhe objektivat e arritura.*

Pyetja #25: A keni marrë parasysh përfundimet dhe rekomandimet nga konsultimet me gra dhe burra në monitorimin dhe raportimin e projektit?

** Këshillë: Rekomandimet duhet të përfshihen në raportin e progresit të projektit dhe zbatimin e aktiviteteve. Reagimet nga konsultimet me gra dhe burra duhet të përfshihen në raportet e projektit. Përshkruani çfarë reagimi keni përfshirë në projekt dhe si.*

Pyetja #26: A keni kryer monitorim të aktiviteteve tuaja gjatë zbatimit të projektit? A kanë dhënë gratë dhe burrat ndonjë reagim, opinion dhe sugjerim?

** Këshillë: Gjatë zbatimit të aktiviteteve të projektit, hartoni formularë monitorimi dhe vlerësimi për pjesëmarrësit. Sigurohuni që gratë dhe burrat të plotësojnë formularët e monitorimit dhe vlerësimit. Angazhoni gra dhe burra nga ekipi i projektit në monitorimin e aktiviteteve. Mblidhni reagimet e tyre në kohën e duhur për qëllimin e raportimit.*

Pyetja #27: A ka ndonjë praktikë të mirë për të arritur barazinë gjinore si rezultat i zbatimit të projektit?

** Këshillë: Identifikoni praktikën e mira të projektit që kanë rezultuar në promovimin e barazisë gjinore. Raportoni dhe promovoni praktikën. Një praktikë e mirë ka të bëjë me identifikimin e një eksperience direkte, strukturimin, formalizimin dhe vlerësimin e saj dhe shndërrimin e saj në një 'praktikë' (instrument udhëzues) nga e cila mund të mësojë çdo organizatë ose bashki tjetër. Një praktikë e mirë në nivelin vendor mund të jetë një qasje që është pranuar në përgjithësi nga autoritetet (ofruesit e shërbimeve) dhe aktivistët e shoqërisë civile (përfutuesit e të drejtave) në dobi të vendimmarrjes me pjesëmarrje, etj.*

Për shembull: organizata juaj ka lobuar me bashkinë për të shtrirë shërbimin e transportit urban nga 19:00 në 22:00, kështu që gratë dhe vajzat që punojnë në një fabrikë larg qytetit mund të shkojnë në shtëpi të sigurt, pasi gratë janë përdoruesit kryesorë të shërbimeve të transportit në qytetin tuaj; organizata juaj nënshkroi një marrëveshje mirëkuptimi me bashkinë për të ndihmuar këtë të fundit në buxhetimin me pjesëmarrje duke angazhuar organizatat e të drejtave të grave, organizatat rinore, organizatat e të drejtave të pakicave Rome, etj. Si rezultat, buxheti i bashkisë është konsultuar, dhe është caktuar buxhet për tre nga shtatë rekomandimet e këtyre organizatave. Organizata juaj sugjeroi që 30% e buxhetit për "sport dhe argëtim" të bashkisë të shkojë për të ndërtuar dy fusha basketbolli dhe volejbollit, në mënyrë që vajzat dhe djemtë të mund të ushtrorin aktivitet sportiv.

Pyetja #28: A keni pasur ndonjë mbulim mediatik për aktivitetet e projektit tuaj?

** Këshillë: Caktoni stafin e projektit të monitorojë mbulimin mediatik të aktiviteteve tuaja gjatë zbatimit të projektit. Identifikoni mediat dhe mediat sociale dhe raportoni se si. Vendosni theksin në mbulimin mediatik të qasjes gjinore të projektit tuaj.*

IV. Fjalorth

Seksi ka të bëjë me dallimet biologjike midis meshkujve dhe femrave, të cilat janë universale dhe nuk ndryshojnë në mënyrë natyrale. Ai ka të bëjë me ndryshimet e mundshme në organet seksuale dhe funksionet riprodhuese.

Përkatësia gjinore i referohet roleve dhe përgjegjësi të ndërtuara nga shoqëria të lidhura me faktin e të qenit burrë apo grua dhe të marrëdhënieve ndërmjet grave e burrave, vajzave e djemve. Këto attribute, mundësi dhe marrëdhënie janë të ndërtuara nga shoqëria dhe mësohen gjatë proceseve të socializmit. Ato janë specifike në bazë të kontekstit/kohës dhe të ndryshueshme. Përkatësia gjinore përcakton se çfarë pritjet, lejohet dhe vlerësohet te një grua apo te një burrë në një kontekst të dhënë. Në shumicën e shoqërive ka dallime dhe pabarazi midis grave dhe burrave përsa i përket roleve dhe përgjegjësi që u caktohen, veprimtarive që ata ndërmarrin, aksesit në burime, si dhe mundësi për të marrë vendime. Përkatësia gjinore është pjesë e një

konteksti socio-kulturor më të gjerë. Kriteret e tjera të rëndësishme për realizimin e kontekstit socio-kulturor janë: klasa, raca, niveli i varfërisë, grupi etnik dhe moshë.¹

Përfshirja e perspektivës (këndvështrimit) gjinore është procesi i vlerësimit të ndikimit që ka mbi gratë dhe burrat çdo veprim i planifikuar, duke përfshirë legjislatonin, politikën ose programet, në të gjitha fushat dhe në të gjithë nivelet. Përfshirja e perspektivës gjinore është një qasje që synon t'i bëjë shqetësimet dhe përvojat e grave dhe të burrave, një dimension integral të hartimit, zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit të politikave dhe programeve në të gjitha fushat politike, ekonomike dhe sociale, në mënyrë që burrat dhe gratë të përfitojnë njësoj, dhe ku pabarazia nuk thellohet.²

Përfshirja (integrimi) gjinore është (ri) organizimi, përmirësimi, hartimi dhe vlerësimi i proceseve të politikave, në mënyrë që perspektiva e barazisë gjinore është e përfshirë në të gjitha politikën, nivelet dhe në të gjitha fazat nga aktorët që janë të përfshirë në politikbërje.

Barazia gjinore i referohet të drejtave, përgjegjësi dhe mundësi të barabarta të grave dhe burrave dhe të vajzave e djemve. Barazi nuk do thotë që gratë dhe burrat do të bëhen njësoj, por që të drejtat e grave dhe burrave, përgjegjësitë dhe mundësitë nuk do të varen nëse ata kanë lindur meshkuj apo femra. Barazi gjinore do të thotë se interesi, nevojat dhe prioritetet e grave dhe burrave merren në konsideratë, duke njohur diversitetin e grupeve të ndryshme të grave dhe burrave. Barazia mes burrave dhe grave është çështje e të drejtave të njeriut, si edhe parakusht e tregues për zhvillimin e qëndrueshëm të orientuar drejt njerëzve.³ Është e rëndësishme të mbahet parasysh se përpjekjet efiçente drejt arritjes së barazisë gjinore nuk duhet të përfshijnë vetëm gratë, por duhet të marrin në konsideratë dhe t'u kushtojnë vëmendje marrëdhënieve gjinore, që janë marrëdhëniet mes grave dhe burrave.

Barazia mes grave dhe burrave i referohet të drejtave, përgjegjësi dhe shanseve të barabarta të grave dhe burrave, vajzave dhe djemve. Barazia nuk është një "çështje e grave" por duhet të shqetësojë dhe të angazhojë burrat ashtu si edhe gratë. Barazia përfshin edhe aspektet sasiore edhe ato cilësore. Aspekti sasior ka të bëjë me shpërndarjen e barabartë të grave dhe burrave në të gjitha fushat e shoqërisë. Perspektiva cilësore i referohet nevojës për t'i dhënë peshë të barabartë dijeve, përvojës dhe vlerave si të grave ashtu edhe të burrave si një mjet për të pasuruar dhe drejtuar të gjitha fushat e zhvillimit të shoqërisë.

Buxhetimi i përgjigjshëm gjinor është aplikimi i perspektivës gjinore në proceset buxhetore. Do të thotë të shikosh, hartosh dhe vlerësosh buxhetin nga një këndvështrim gjinor, si dhe përfshirjen e një perspektivë gjinore në të gjitha nivelet e procesit buxhetor dhe ristrukturimin e të ardhurave dhe shpenzimeve për të promovuar barazinë gjinore. Buxhetimi i përgjigjshëm gjinor aplikohet në procesin e hartimit, planifikimit, miratimit, zbatimit, monitorimit, analizimit dhe auditimit/vlerësimit të buxheteve në mënyrë të ndjeshme gjinore, dmth si ndikojnë buxhetet mbi gratë dhe burrat, djemtë dhe vajzat.

Barazia e shanseve/mundësi përgjithësisht i referohet garantimit të barazisë dhe paanësisë kur vjen fjala për përfaqësimin – dmth garantimi i trajtimit të ngjashëm dhe të barabartë për burrat dhe gratë – dhe shpesh barazohet me "barazinë formale."

Rolet gjinore janë ato përgjegjësi të ndërtuara në shoqëri që synojnë t'u përshtaten nevojave dhe situatave të grave dhe burrave në një shoqëri të caktuar. Ndryshe nga rolet seksuale, rolet gjinore nuk janë të njëjta në të gjitha shoqëritë e botës. Rolet gjinore mund të ndryshohen. Për shembull, burrat mund të gatuajnë dhe gratë të ndërtojnë shtëpi, burrat mund të jenë infermierë dhe gratë mekanike. Edhe e kundërta është e vërtetë gjithashtu.

¹UN Women, "Koncepte dhe përkufizime," në faqen e internetit: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>.

²Organizata e Kombeve të Bashkuara, 1997.

³Ibid.

Çështje gjinore i referohen pabarazisë gjinore që është e padëshiruar dhe kërkon ndërhyrje. Ajo formon diskriminim ose shtypje gjinore. Një çështje gjinore lind kur ka pabarazi apo trajtim të ndryshëm për një individ apo grup njerëzish thjesht mbi bazën e pritshmërive sociale dhe përkatësisë së tyre gjinore.

Diskriminimi është një sjellje e dukshme me anë të së cilës individët trajtohen ndryshe dhe jo në mënyrë të barabartë, në bazë të racës, klasës, seksit apo statusit social e kulturor të tyre.

Diskriminim gjinor konsiderohet si përjashtim, pengesë dhe dallim i bërë në bazë të seksit, që ka si qëllim mohimin e ushtrimit të barabartë të të drejtave e lirive themelore të njeriut në të gjitha fushat (CEDAW).

V. Korniza politike dhe ligjore e barazisë gjinore

Çështjet gjinore në Shqipëri rregullohen nga një kornizë e gjërë politike dhe ligjore, në linjë me konventat kryesore ndërkombëtare dhe ligjet shqiptare që diktojnë përparimin e barazisë gjinore në Shqipëri. Ky *udhëzues* reflekton parimet dhe të drejtat e përcaktuara nga konventat dhe ligjet më të rëndësishme që janë referuar më poshtë:

- **Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë.** *Neni i 18-të* i Kushtetutës përcakton se të gjithë janë të barabartë përpara ligjit dhe askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare apo filozofike, gjendja ekonomike, arsimore ose statusi social.
- **Konventa e Kombeve të Bashkuara për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)** 1978, ratifikuar nga Parlamenti i Shqipërisë me Ligjin Nr. 7767, datë 9 nëntor 1993, dhe Protokollit Shtesë për këtë Konventë, i ratifikuar me Ligjin Nr. 9052, datë 17 prill 2003. Neni 1 i CEDAW jep përkufizimin e mëposhtëm për diskriminimin mbi bazë gjinore: *“çdo dallim, përjashtim ose kufizim që bëhet mbi bazën e gjinisë, dhe që ka për pasojë ose për qëllim të komprometojë ose të asgjësojë njohjen, gëzimin ose ushtrimin nga gratë, pavarësisht nga statusi i tyre civil, mbi bazën e barazisë midis burrave dhe grave, të të drejtave dhe të lirive themelore të njeriut në fushën politike, ekonomike, sociale, kulturore, civile ose në çdo fushë tjetër.”*
- **Marrëveshja e Stabilizimit Asocimit (MSA) me Bashkimin Evropian.** Nenet 77 dhe 99 të MSA-së përcaktojnë se Shqipëria duhet të përmbush ofrimin e mundësive për të gjithë, me qëllim harmonizimin e legjislacionit shqiptar me atë të Bashkimit Evropian.
- **Deklarata e Pekinit dhe Platforma për Veprim e Konferencës së Katërt Botërore për Gratë.** Këto dokumente përcaktuan dymbëdhjetë fusha që kërkojnë ndërhyrje, si dhe detyrimin e 180 shteteve, përfshirë Shqipërinë, për të zhvilluar legjislacionin, platforma dhe strategji në mbrojtje të të drejtave të grave.
- **Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore 2016 – 2020.** Strategjia dhe Plani i saj i Veprimit janë një angazhim i Qeverisë Shqiptare të cilat përcaktojnë ndërhyrje konkrete në drejtim të fuqizimit ekonomik të grave dhe burrave; garantimit të pjesëmarrjes dhe angazhimit faktik në proceset e vendimarrjes politike dhe publike; reduktimin e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje; fuqizimin e rolit koordinues e monitorues të mekanizmit kombëtar të barazisë gjinore.
- Ligji Nr. 9970, datë 24.07.2008, **“Për barazinë gjinore në shoqëri”**. Ky ligj “rregullon çështjet themelore lidhur me barazinë gjinore në jetën publike, mbrojtjen e barabartë për burrat dhe gratë përsa i përket shanseve dhe mundësive të barabarta për të ushtruar të drejtat e tyre, si edhe pjesëmarrjen dhe kontributin e tyre në të gjitha fushat e shoqërisë.”

- Ligj Nr. 47, datë 23.07.2018, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin Nr.9669, datë 18.12.2006 **“Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”**, të ndryshuar, hyrë në fuqi në 18.08.2018.⁴ Ky ligj ka për qëllim: “Parandalimin dhe reduktimin e dhunës në familje në të gjitha format e saj, me anë të masave të përshtatshme ligjore, si edhe garantimin e mbrojtjes me masa ligjore të pjesëtarëve të familjes, që janë viktimat të dhunës në familje, duke i kushtuar vëmendje të veçantë fëmijëve, të moshuarve dhe personave me aftësi të kufizuar”.
- Ligji nr.10 221, datë 4.2.2010, **“Për mbrojtjen nga diskriminimi.”** Ky ligj rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë në lidhje me gjininë, racën, ngjyrën, etninë, gjuhën, identitetin gjinor, orientimin seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendjen ekonomike, arsimore ose shoqërore, shtatzaninë, përkatësinë prindërore, përgjegjësinë prindërore, moshën, gjendjen familjare ose martesore, gjendjen civile, vendbanimin, gjendjen shëndetësore, predispozicione gjenetike, aftësinë e kufizuar, përkatësinë në një grup të veçantë, ose me çdo shkak tjetër.
- Ligji nr. 68/2017 **“Për financat e vetëqeverisjes vendore”**. Një ndër qëllimet e këtij ligji është të sigurojë, përshejtojë dhe realizojë barazinë gjinore me anë të krijimit dhe shpërndarjes së burimeve financiare vendore të njësisve të vetëqeverisjes vendore. Kjo risi e këtij ligji vjen si rrjedhojë e futjes së barazisë gjinore si një ndër parimet themelore të funksionimit të sistemit buxhetor në Shqipëri (ligji organik i buxhetit)
- Ligji nr. 139/2015 **“Për vetëqeverisjen vendore”**. Ky ligj i cili ka si qëllim rregullimin, organizimin dhe funksionimin e njësisve të vetëqeverisjes vendore shpesh i referohet përfshirjes gjinore në këto funksione dhe veçanërisht në administrimin e granteve vendore, në sistemin e treguesve të performancës, në funksionet dhe kompetencat e drejtuesve vendorë, etj.
- Ligji i Nr.22/2018 **“Për Programet e Strehimit Social”**. Ky ligj ndër të tjera parashikon disa kritere sociale për përzgjedhjen e individëve/familjeve përfituese. Ligji i jep përparësi: viktimat e dhunës në familje; viktimat e trafikimit/viktimat e mundshme të trafikimit; vajzat nëna, etj. Strehimi social është një funksion i rëndësishëm i organzave të qeverisjes vendore.
- **Kodi Zgjedhor** i Republikës së Shqipërisë (Miratuar me ligjin nr.10019, datë 29.12.2008, dhe ndryshuar me dhe ligjin nr. 31/2015, datë 02.04.2015). Ndryshimet e fundit në kodin zgjedhor nxisin pjesëmarrjen e grave në politikë dhe miratimin e masave të posaçme të përkohshme, siç janë kuotat, vendet e rezervuara, standartet dhe objektivat, etj.

VI. Referenca

Manual “Barazia Gjinore dhe Qeverisja Vendore në Shqipëri”

http://iknowpolitics.org/sites/default/files/qelq_publication_2012_en.pdf

https://www.entwicklung.at/fileadmin/user_upload/Dokumente/Publikationen/Downloads_Themen_DivBerichte/Gender/GELG_publication_2012_ALB.pdf

Strategjia Kombëtare e Barazisë Gjinore 2016-2020

<http://shendetesia.gov.al/mbrojtja-sociale-5/>

Raporti i monitorimit të Strategjisë Kombëtare të Barazisë Gjinore, 2018

Raporti i Pekin +25 (përfundimtar 2019)

⁴ Botuar në Fletoren Zyrtare Nr. 115/3 gusht 2018.

<http://shendetesia.gov.al/barazia-qjinore/>

Raporti i Konventës mbi Eleminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW)

<http://shendetesia.gov.al/raporti-cedaw/>

Rrjeti Shqiptar për Fuqizimin e Grave

<https://awenetwork.org/rrjeti-awen/>

Ligje dhe konventa: <https://awenetwork.org/ligje-dhe-konventa/>

Publikime INSTAT “Gratë dhe Burrat në Shqipëri 2019”

<http://www.instat.gov.al/al/publikime/librat/2019/burrrat-dhe-grat%C3%AB-n%C3%AB-shqip%C3%ABri-2019/>

Publikime INSTAT “Dhuna ndaj grave dhe vajzave në Shqipëri, 2018”

<http://www.instat.gov.al/al/publikime/librat/2019/dhuna-ndaj-grave-dhe-vajzave-ne-shqiperi-2018/>

Qendra për Nisma Civile dhe Ligjore

<http://www.qaq-al.org/ang/>

LevizAlbania, raporte dhe publikime

<https://www.albania.al/raporte-dhe-publikime>